

Metsäsuomalaisen jäljillä (2)

Iso-Keisari ja Mårbackan valtiatar

Juuri meidän kirjailijoiden täytyy ajatella jotakin uutta. Se on meidän ainoa elämäntehtävämme.
(Selma Lagerlöf)

Iso-Keisari eli Ernst Lampén (1865–1938) oli opettaja, matkakirjailija, pakinoitsija ja journalisti. Hän kuului Suomen matkailun edistäjiin. Kotimaan lisäksi hän matkaili myös ulkomailla, etupäässä Euroopassa.

1920-luvun alussa Lampén etsiskeli Värmlannissa metsäsuomalaisia. Autolla olikin hyvä ajella Ruotsin mainioita teitä. Hän sääli K. A. Gottlundia, joka oli joutunut reilu sata vuotta aiemmin tarpomaan suomalaismetsien kapeita polkuja jalkapatikassa. Vuonna 1925 Otava julkaisi Lampénin kirjan *Värmlannin matka. Suomalaisuutta vainuamassa Värmlannin metsissä*.

Kirjailijan kartanossa

Parin ystävänsä kanssa Lampén päätti vierailla Selma Lagerlöfin (1858–1940) luona Värmlannin Mårbackassa ja pohtia kirjailijan mahdollisia metsäsuomalaisuusjuuria. Lagerlöf oli jo siihen mennessä julkaissut tunnetuimmat teoksensa *Gösta Berlingin tarun*, *Jerusalem* ja *Peukaloisen retket villihanhiensa seurassa*. Hän oli ensimmäisenä ruotsalaisena ja naisena saanut Nobelin kirjallisuuspalkinnon ja oli myös Ruotsin Akatemian ensimmäinen naisjäsen. (Myöhemmin hänelle on nimetty oma kraateri Venus-planeetalle.)

Selma Lagerlöf, Mårbackan valtiatar.

Mårbacka on suosittu turistikohde.

Ehkä Lagerlöf ei mielellään ottaisi vastaan tuiki tuntemattomia matkailijoita? Lampén uskaltanut soittamaan Mårbackaan ja odotti tylyä vastaanottoa, kun kirjailijaa pidettiin ylpeänä. Iso-Keisari hämmästyi odoteltuaan puhelimesta toista tuntia (soittiko koko maailma kirjailijalle?), kun he saivat ystävällisen kutsun vierailulle seuraavaksi päiväksi.

Sovittuun aikaan matkatoverukset hurauttivat Mårbackaan. Sisimmän pihan sulkeva ketju laskettiin alas: jos ketjua ei olisi, pihalla kiertäisi vaaleaa taloa päivittäin noin 40 auton ralli. Lagerlöf toivotti vieraat tervetulleiksi ja vei heidät saliin katetun teepöydän ääreen.

Vieraiden silmiin olivat osuneet komeat navetta- ja tallirakennukset. Millainen maanviljelijä kirjailija mahtaisi olla? Lagerlöf vastasi iloisesti hymyillen kysymyksiin. Lehmiä oli noin 40 ja hevosia 10. Peltoa oli 65 ja metsää 100 hehtaaria.

Lagerlöf kertoi kirjoittavansa kirjansa ensin lyijykynällä, sitten musteella ja lopuksi kirjoituskoneella. Suoraan kirjoituskoneella hän ei osannut tuottaa tekstiä. Koneen napsutus ajaisi runon hengettäret pakosalle, tuumaili Iso-Keisari. Matkalaiset ihailivat avaraa työhuonetta, jossa olivat korusidoksina Lagerlöfin teosten monille kymmenille kielille käännettyt versiot.

Kartanon pihapiiriä: yllä puutarhaa ja alla nykyisin näyttelytiloina toimivia talousrakennuksia.

Suomalaisten ystävä

Keskustelu etsiytyi kirjailijan sukujuuriin. Esi-isät olivat olleet Arvikan rovasteja 1600-luvulta lähtien 1800-luvulle saakka. Isä, luutnantti Erik Gustaf Lagerlöf oli velkaannuttuaan joutunut myymään Mårbackan, jossa Selma oli syntynyt. Nobelin kirjallisuuspalkinnon tuloilla tytär kuitenkin hankki lapsuudenkotinsa takaisin. Välillä hän asui Falunissa.

Oliko kirjailijalla kenties metsäsuomalaisia sukujuuria? Hän ei tiennyt: "Minä olen suuri suomalaisten ystävä, vaikka en tiedä, että suonissani virtaisi suomalaista verta." Perheen palveluksessa oli suomalaisia, joita hän arvosti sitkeyden, rehellisyyden ja uskollisuuden vuoksi.

Lagerlöf on kuitenkin ammentanut kirjoihinsa vaikutteita ja juttuja Östmarkista, joka oli metsäsuomalaisaluetta jos mikään. Lampén kuuli Värmlannissa, että kaikki seudun naiset olivat erinomaisia kertojia ja että Lagerlöf oli se, joka pisti nämä tarinat paperille.

Oliko Lagerlöf "suomalainen" kirjailija? Lampénin mielestä kirjailija, joka oli erääksi esikuvakseen nostanut Zachris Topeliuksen, voisi olla "herkästi ja lirisevän liukkaasti" tarinoiva savolaisvaimo. Topeliuksestahan Lagerlöf myös kirjoitti elämäkerran. Hän oli kirjeenvaihdossa monien suomalaisten kirjailijoiden kanssa.

Mårbackan nimikkopelargoneja.

Lagerlöfin kerrontatapa on supisuomalaista, jopa Kalevalaan verrattavaa. Hänelläkin eloton luonto osaa puhua yhtäkkiä kesken realistista kertomusta. Teksteille on ominaista sadunomaisuus ja kansaan samastuminen. Romaanin *Suotorpan tyttö* (1907) päähenkilö on ehdottomasti suomalainen, summaa Iso-Keisari ja vertaa Lagerlöfin hahmoja norjalaisen kirjailijan Sigrid Undsetin naisiin, jotka ovat selvästi viikinkejä.

Suomalaisten ystävistä kertoo se, että Lagerlöf tuki Suomen ponnistuksia talvisodassa lahjoittamalla Suomelle Nobel-mitalinsa. Hän sai myös kansainvälisiä pyyntöjä ryhtyä organisoimaan laajaa keräystä Suomen hyväksi. Hän ei kuitenkaan enää jaksanut vaan sairastui ja menehtyi 16.3.1940, kolme päivää talvisodan päättymisen jälkeen.

Nykyisin Mårbacka on suosittu käyntikohde. Ikkunoilla kukkivat talon kuuluisat vaaleanpunaiset nimikkopelargonit, joita kirjailija lahjoitti Karin ja Carl Larssonille Sundborniin Taalainmaalle. Kävijä voi ihastella kaunista kotia, vaeltaa upeassa puutarhassa ja tutustua ulkorakennusten museotiloissa Selma Lagerlöfin elämästä kertoviin teemanäyttelyihin.

Märbackassa käydessämme elokuussa 2019 esillä oli kirjailijan ulkomaanmatkoista kertova näyttely.

Kuvat kirjoittajan (ellei toisin mainita)

Sisko Ylimartimo

Päästäänkö vauhtiin ja jopa siivekkääseen menoon?

Yllä vasemmalla kirjoittaja Märbackassa pohdiskelemassa asiaa Peukaloisen ja hanhikukon kanssa. (Kuva Auli Aula.) Oikealla kirjailija itse lähdössä lentoon Norwegianin siivin, ei sentään Venuksen nimikkokraaterilleen asti. Alla Ernst Lampénin kirjan kannessa moderni avoauto ohittaa perinteen eli salskean virsujalkaisen metsäsuomalaisen, joka on ilmeisen vauhdikkaassa niittopuuhaassa.

